

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 631.147:339.187

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2022-3-9>**Шмиголь Н.М.**доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Запорізька політехніка»;
Poznan University of Life Sciences**Łuczka Władysława**D.Sc., Professor,
Poznan University of Life Sciences

ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У статті проводиться аналіз тенденцій на внутрішніх ринках та в міжнародній торгівлі органічної продукції в Україні та Польщі. Доведено, що популяризація здорового способу життя для зростання його тривалості та якості, є однією з ключових стратегічних цілей національного розвитку в багатьох країнах світу, включаючи Європейський Союз. Це сприяє поступовій трансформації свідомості населення до споживання безпечних та екологічних продуктів харчування. Це, в свою чергу, призводить до зростання попиту на органічну продукцію, яка вирощується сільськогосподарськими підприємствами без застосування мінеральних добрив та пестицидів. Проте, масове впровадження органічного землеробства пов'язане з певними технологічними труднощами та обмеженнями, що зумовлює актуальність даної роботи. Доведено, що принциповою відмінністю Польщі від України є велика кількість малих сільськогосподарських підприємств, з середньою площею органічних угідь близько 27,4 га. В той же час, в Україні на кожне таке підприємство в середньому припадало до 850 га. Така ситуація в Україні склалась через певні об'єктивні причини: по-перше, відсутність працюючого ринку землі сільськогосподарського призначення; по-друге, високий поріг входження в галузь через відсутність державної фінансової підтримки, яка є основним напрямком видатків бюджету Європейського Союзу. Зведені статистичні дані дозволили порівняти між собою урожайність груп сільськогосподарських культур для органічного та традиційного землеробства в Польщі. Зазначено, що розвиток органічного виробництва в Польщі, на сьогоднішній день суттєвим чином відстає від середнього рівня по Європейському Союзу, де частка органічних угідь складає 8,1%. Для того, щоб досягнути цей рівень до кінця 2030 р., середньорічні темпи приросту органічних та перехідних угідь повинні становити не менше +11,2%, а частка перехідних угідь в них – 25,1%. В той же час, стратегічною метою ЄС до 2030 р. є переведення чверті всіх сільськогосподарських земель до складу органічних. В такому випадку, середньорічні темпи приросту відповідних площ в Польщі повинні складати +22,8%, а частка перехідних угідь в них становити не менше 40,6%. Як бачимо, за умов збереження існуючих тенденцій, жодний з цих сценаріїв не буде реалізованим. Зважаючи на порівняно низький рівень урожайності, досягти його можна лише шляхом державної підтримки та створення додаткових фінансових стимулів.

Ключові слова: органічна продукція, державна фінансова підтримка, екологічні продукти харчування, органічне землеробство.

Shmygol NadiiaZaporizhzhia Polytechnic National University;
Poznan University of Life Sciences**Łuczka Władysława**

Poznan University of Life Sciences

ASSESSMENT OF ORGANIC AGRICULTURE DEVELOPMENT IN UKRAINE AND POLAND

The article analyzes trends in domestic markets and international trade of organic products in Ukraine and Poland. It has been proven that the promotion of a healthy lifestyle to increase its duration and quality is one of the key strategic goals of national development in many countries of the world, including the European Union. This contributes to the gradual transformation of the population's consciousness towards the consumption of safe and ecological food products. This, in turn, leads to an increase in demand for organic products, which are grown by agricultural enterprises without the use of mineral fertilizers and pesticides. However, the mass implementation of organic farming is associated with certain technological difficulties and limitations, which determines the relevance of this work. It has been proven that the main difference between Poland and Ukraine is a large number of small agricultural enterprises, with an average area of organic land of about 27.4 hectares. At the same time, in Ukraine, each enterprise accounted for up to 850 hectares on average. This situation in Ukraine has developed due to certain objective reasons: firstly, the absence of a functioning agricultural land market; secondly, the high threshold of entry into the industry due to the lack of state financial support, which is the main direction of European Union budget expenditures. The aggregated statistical data made it possible to compare the productivity of groups of agricultural crops for organic and traditional agriculture in Poland. It is noted that the development of organic production in Poland is significantly lagging behind the average level in the European Union, where the share of organic land is 8.1%. In order to reach this level by the end of 2030,

the average annual rate of growth of organic and transitional lands should be at least +11.2%, and the share of transitional lands in them should be 25.1%. At the same time, the strategic goal of the EU by 2030 is to convert a quarter of all agricultural land into organic. In this case, the average annual rate of growth of the corresponding areas in Poland should be +22.8%, and the share of transitional lands in them should be at least 40.6%. As we can see, under the conditions of keeping the existing trends, none of scenarios will be implemented. Given the relatively low level of productivity, it can be achieved only through state support and the creation of additional financial incentives.

Keywords: organic products, state financial support, ecological food products, organic agriculture.

Постановка проблеми. Популяризація здорового способу життя для зростання його тривалості та якості, є однією з ключових стратегічних цілей національного розвитку в багатьох країнах світу, включаючи Європейський Союз. Це сприяє поступовій трансформації свідомості населення до споживання безпечних та екологічних продуктів харчування. Це, в свою чергу, призводить до зростання попиту на органічну продукцію, яка вирощується сільськогосподарськими підприємствами без застосування мінеральних добрив та пестицидів. Проте, масове впровадження органічного землеробства пов'язане з певними технологічними труднощами та обмеженнями, що зумовлює актуальність даної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження перспектив органічного землеробства набула широкого розповсюдження в різних наукових колах. На сьогоднішній день нею активно займаються як польські, так й українські науковці. Дослідженням процесів становлення внутрішнього ринку органічної продукції в Україні, тенденцій та перспектив його розвитку займалися в своїх роботах Галат Л., Гальцова, О., Кушнір, С., Белінська Я. та інші [1–3]. Увага цих дослідників також приділялась проблемам органічного землеробства в цілому, а також місця та ролі України у світовому контексті. Вивчаючи чинники та стимули розвитку екологічного виробництва продуктів харчування в різних країнах світу, Гончаренко Н., Кирилов Ю., Крикунова В. та Купалова Г. акцентували увагу на необхідності державної підтримки органічного рослинництва в Україні [4; 5]. Також, Зінчук Т. в своїй роботі [6] звертає увагу на необхідності швидкої адаптації аграрного сектору економіки, в контексті Європейської інтеграції.

Що стосується Польщі, де активний розвиток органічного землеробства розпочався раніше, актуальні наукові проблеми мають дещо іншу спрямованість. Golik D., Zmija D., Jasiński J., Michalska S. та Śpiewak R. вбачають в екологічному сільському господарстві основу сталого розвитку села та територіальних громад [7; 8]. Groszyk J. та Marszałek A. в своїх роботах [9; 10] розглядають перспективи даного напрямку діяльності в контексті існуючого досвіду та стратегії Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз стану та перспектив розвитку органічного землеробства в Україні та Польщі

Виклад основного матеріалу. Загальна площа України, з урахуванням тимчасово окупованих територій, становить 60,3 млн. га. З них, 41,4 млн. га, або 68,7% – це сільськогосподарські угіддя [11]. До їх складу входять:

– рілля – це землі, які систематично обробляються та використовуються у рослинництві, площа яких у 2020 р. в Україні дорівнювала 32,7 млн га. З урахуванням сівозміни, лише 82% ріллі, або 27,7 млн га, вико-

ристовувались в якості посівних площ. Відповідно, 5 млн. га знаходились під паром. Таким чином, середній рівень розораності земель в Україні на сьогоднішній день становить 54%;

– багаторічні насадження, або сади та виноградники займають 0,9 млн га, або 2,2% сільськогосподарських угідь; пасовища та сіножаті – використовуються у тваринництві для випасу сільськогосподарської худоби протягом року й займають площу у 5,3 млн. га та 2,3 млн га відповідно; перелоги – це сільськогосподарські землі площею 0,2 млн га, які тривалий час не оброблялись й є резервом для збільшення ріллі.

Принципи та засади органічного виробництва в Україні визначаються відповідними регуляторними актами, які базуються на Законі України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [12]. Згідно нього, під органічним виробництвом розуміються всі стадії сільськогосподарської діяльності, включаючи вирощування та збір урожаю, його обробку, змішування та пакування, а також маркування готової продукції. Кожний етап регламентується відповідними правилами, а сама діяльність проходить обов'язкову систематичну державну сертифікацію. Відповідно, під органічними операторами розуміються суб'єкти господарювання, що займаються виробництвом, або обігом органічної продукції. Динаміка кількості операторів та відповідних площ сільськогосподарських угідь в Україні, протягом 2016–2020 р. наведені на рис. 1 [13].

Однією з головних особливостей органічного виробництва у всьому світі є необхідність перехідного періоду, для отримання сільськогосподарськими угіддями органічного статусу. В середньому, його тривалість складає 3 роки, а у виключних випадках може бути скорочена до двох. Під час перехідного періоду, на відповідних угіддях застосовуються органічні методи виробництва, з метою приведення показників забруднення ґрунту до безпечного рівня, а також його поступового насичення органічними речовинами та відтворення природної родючості. У зв'язку із цим, в перші роки після відмови від мінеральних добрив, урожайність цих ґрунтів суттєво падає, а потім поступово відновлюється.

Як видно з рис. 1, починаючи з 2018 р. кількість операторів органічного землеробства в Україні скоротилась з 635 до 544 од., або на -14,3%. В той же час, зростання площ відповідних угідь сповільнилось у 2019 р. й на початок 2021 р. становило 462,2 тис. га, або лише 1,1% від всіх земель сільськогосподарського призначення. Також слід відмітити негативну тенденцію зі зменшення площ угідь з перехідним статусом, як в абсолютному, так й у відносному вимірі. Якщо на початку досліджуваного періоду їхні площі становили до 40% від угідь з органічним статусом, то за даними 2020 р. – лише 12,6%. Це означає, що в найближчі роки резерви зростання земель з органічним статусом

Рис. 1. Динаміка площі органічних угідь та кількості операторів органічного землеробства в Україні у 2016–2020 р.

за рахунок наявних перехідних угідь є вкрай обмеженими. За різними регіонами України, ситуація у 2020 р. є неоднорідною, про що свідчать дані табл. 1.

Виходячи з даних табл. 1, найбільш розповсюдженим органічне виробництво є в Херсонській, Тернопільській, Одеській та Черкаській областях. Разом, на їхню частку припадає більше 55% від всіх органічних угідь в Україні. Найгірша ситуація мала місце у Миколаївській, Сумській та Чернівецькій областях, а на території Донецької та Луганської – дана діяльність була повністю відсутньою. Зважаючи на тимчасову окупа-

цію Херсонської та Запорізької області, станом на червень 2022 р. Україна втратила 126,2 тис. га угідь з органічним та перехідним статусом, або 27,3% від їхньої загальної площі. На додачу до цього, 40% Харківських громад також є окупованими. Таким чином, загальні втрати сільськогосподарських угідь по Україні становлять не менше 22%. Згідно Національної економічної стратегії розвитку до 2030 року [14], частка органічних та перехідних угідь в Україні повинна зрости з 1,1% до 3,0% і більше, експорт органічної продукції повинний збільшитись з 204 млн. дол. у 2020 р. до 1 млрд дол.

Таблиця 1

Площа органічних та перехідних угідь в Україні у 2020 р.

Області	Площа угідь з органічним статусом, тис. га	Площа перехідних угідь, тис. га	Частка органічних та перехідних угідь у загальній площі с/г угідь, %
Вінницька	4,3	0,4	0,2%
Волинська	4,7	0,1	0,5%
Дніпропетровська	14,6	4,0	0,7%
Житомирська	28,1	1,2	1,9%
Закарпатська	1,1	–	0,2%
Запорізька	17,1	27,5	2,0%
Івано-Франківська	0,8	–	0,1%
Київська	8,6	0,2	0,5%
Кіровоградська	13,4	0,1	0,7%
Львівська	11,8	0,7	1,0%
Миколаївська	0,1	0,1	0,0%
Одеська	55,0	3,1	2,2%
Полтавська	29,5	0,1	1,4%
Рівненська	19,9	0,7	2,2%
Сумська	0,1	0,3	0,0%
Тернопільська	62,0	0,1	6,0%
Харківська	3,3	0,6	0,2%
Херсонська	70,6	11,1	4,2%
Хмельницька	16,9	0,1	1,1%
Черкаська	40,0	–	2,8%
Чернівецька	0,2	–	0,0%
Чернігівська	8,5	1,2	0,5%
Разом по Україні	410,7	51,5	1,1%

Що стосується країн Європейського Союзу, то на сьогоднішній день площа їхніх органічних угідь становить 16,5 млн га. Лідерами є Іспанія (2,4 млн га), Франція (2,2 млн га) та Італія (2 млн га). При цьому, середня частка органічних угідь від наявних сільськогосподарських площ складає близько 8,1%. Згідно з прийнятою Стратегією біорізноманіття ЄС до 2030 р. [15], метою є довести даний показник до 25%. Більше того, вже сьогодні в Австрії даний показник становить 26%, Естонії – 22%, Швеції – 20%. Таким чином, на сьогоднішній день Україна суттєво поступається тому прогресу, який був досягнутий в ЄС, однак, з ресурсної точки зору має значний потенціал для розширення своєї діяльності.

Що стосується Польщі, то загальна площа її території складає 31,3 млн. га. З них, сільськогосподарські угіддя займають 18,7 млн га, або 59,9%. В той же час, площа органічних та перехідних угідь у їхньому складі, за даними 2020 р. становила 509,3 тис. га, або 2,7% [16]. Це свідчить про те, що на сьогодні рівень впровадження органічного виробництва у сільському господарстві в Польщі суттєво поступається середньому рівню за країнами Європейського Союзу. Для того, щоб його досягнути, Польща повинна додатково збільшити свої органічні території на 1012,4 тис. га, або в 3,0 рази. Тому, на перший план виступає динаміка цільових показників, рис. 2.

З рис. 2 видно, що площа угідь з органічним та перехідним статусом в Польщі в останні роки залишалась майже сталою, на середньому рівні 500-510 тис. га. В порівнянні з Україною, за даними 2020 р. ця площа є більшою лише в 1,1 рази. Отже, можна казати про відносний паритет між країнами за даним показником. Найбільш динамічний розвиток даного сектору польської економіки відбувався протягом 2004–2013 р., коли органічні та перехідні угіддя зросли з 82,7 тис. га до 670,0 тис. га, або в 8,1 рази. Після цього, ділова активність пішла на спад, який тривав до 2017 р. Таким чином можна вважати, що економічна система прийшла до стану рівноваги, який зберігається й до сьогоднішнього дня.

За кількістю операторів органічного землеробства спостерігався аналогічний характер динаміки.

У 2004–2013 р. їхня чисельність зросла з 3760 до 27093 од. З них, 26598 підприємств займались безпосереднім виробництвом органічної сільськогосподарської продукції, а 407 од., або 1,8% – виробництвом продукції для кінцевих споживачів з органічної сировини. В наступні роки кількість операторів почала стрімко скорочуватись. У 2020 р. їхня чисельність склала 20274 од. З них, випуском продукції з органічної сировини займались вже 5,4% підприємств.

Як бачимо, принциповою відмінністю Польщі від України є велика кількість малих сільськогосподарських підприємств, з середньою площею органічних угідь близько 27,4 га. В той же час, в Україні на кожне таке підприємство в середньому припадало до 850 га. Така ситуація в Україні склалась через певні об'єктивні причини: по-перше, відсутність працюючого ринку землі сільськогосподарського призначення; по-друге, високий поріг входження в галузь через відсутність державної фінансової підтримки, яка є основним напрямком видатків бюджету Європейського Союзу.

З рис. 2 також видно, що частка перехідних угідь Польщі у 2016–2020 р. складала 25–33% від їхнього загального обсягу, що повинно було забезпечувати до +10% щорічного приросту органічних угідь. Однак, цього не відбувалось через одночасний процес їхнього поступового вибуття до складу земель сільськогосподарського призначення. За різними воєводствами, ступінь розповсюдження органічного виробництва є неоднорідним, про що свідчать дані табл. 2 [16].

З табл. 2 видно, що найвищий рівень ділової активності за даним напрямком сільськогосподарської діяльності мав місце у Zachodniopomorskie, Warmińsko-Mazurskie та Lubuskie воєводствах. Разом, в цих регіонах у 2020 р. було зосереджено до 49,8% від всіх наявних органічних та перехідних угідь в країні, хоча, на їх території розташовані лише 16,1% земель сільськогосподарського призначення. В порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу, показник частки в цих воєводствах, колонка (4) табл. 2, відповідає середньому рівню. В інших воєводствах ситуація є набагато гіршою, зокрема, у: Kujawsko-Pomorskie, Opolskie та Śląskie.

Рис. 2. Динаміка площі органічних угідь та кількості операторів органічного землеробства в Польщі у 2016–2020 р.

Таблиця 2

Площа органічних та перехідних угідь в Польщі у 2020 р.

Воєводства	Площа угідь з органічним статусом, га	Площа перехідних угідь, га	Частка органічних та перехідних угідь у загальній площі с/г угідь, %
Dolnośląskie	23346	7135	2,6%
Kujawsko-Pomorskie	6060	1032	0,6%
Lubelskie	24579	3778	1,6%
Lubuskie	29960	13166	7,6%
Łódzkie	7781	2173	0,8%
Małopolskie	6959	1402	0,9%
Mazowieckie	33816	7402	1,7%
Opolskie	3005	319	0,6%
Podkarpackie	11257	1469	1,3%
Podlaskie	42901	9514	4,3%
Pomorskie	17849	2943	2,3%
Śląskie	2800	660	0,6%
Świętokrzyskie	7055	1286	1,1%
Warmińsko-Mazurskie	84984	23824	8,3%
Wielkopolskie	22010	7320	1,5%
Zachodniopomorskie	76490	25017	9,0%
Разом по Польщі	400852	108439	2,7%

Протягом 2016–2020 р. можна констатувати значні зрушення, які мали місце в структурі органічних посівних площ: частка зернових зросла на +10,3% до 29,2%; частка кормових рослин скоротилась на -9,1% до 23,1%, а лук та пасовищ – на -8,7% до 16,9%; частка плодово-ягідних культур зросла на +2,6% до 9,2%, а бобових – на +5,1% до 7,4%. Останні, в свою чергу, сприяють накопиченню гумусу в ґрунті та розвитку корисних мікроорганізмів, збагачують його на азот та є добрими попередниками для здійснення сівозміни; частка овочів та картоплі скоротилась на -4,1% до 5,9%. Разом вказані культури у 2020 р. займали близько 90% екологічних площ, з яких 40% – це сіножаті та пасовища для потреб органічного тваринництва, а лише 15,1% – плодово-ягідні культури та овочі, які безпосередньо призначені для споживачів.

Така структура зумовлена складністю вирощування культурних рослин за екологічними технологіями та низькою врожайністю. Для порівняння, частка сіножатей та пасовищ у сукупних сільськогосподарських угіддях в Польщі складає лише 21,7%, а в Україні – 20,8%.

Зведені статистичні дані [16; 17] дозволили порівняти між собою урожайність визначених груп сільськогосподарських культур для органічного та традиційного землеробства в Польщі у 2020 р., рис. 3.

Такий аналіз ускладнюється декількома факторами:

– по-перше, відсутність достовірної та детальної інформації щодо посівних площ та валового збору за окремими видами сільськогосподарських культур, особливо в органічному виробництві;

– по-друге, оцінка за групами сільськогосподарських культур нівелює фактор структури окремих культур в групі. Наприклад, структура зернових в органічному та традиційному землеробстві може відрізнитись за своїм складом.

Незважаючи на вказані недоліки, порівняльний аналіз дозволяє сформулювати уяву про те, яким чином буде змінюватись валовий випуск рослинництва в цілому,

якщо частина сільськогосподарських угідь буде переходити до складу органічних, чи навпаки. При цьому, структура кожної групи повинна залишатись сталою.

Як видно з рис. 3, органічне виробництво зернових у 2020 р. мало середню по країні урожайність 27,7 ц/га. Розмах варіації даного показника за регіонами склав від 22,3 ц/га у Lubelskie воєводства, до 58,4 ц/га у Małopolskie. В той же час, середня урожайність зернових в умовах традиційного землеробства склала 47,9 ц/га, або в 1,7 рази вище. Таким чином, збільшення площі органічних угідь буде призводити до втрати 20,2 ц зернових з кожного гектару. Для мінімізації цих втрат, на нашу думку, органічне виробництво зернових доцільно заохочувати розвивати у тих воєводствах, де різниця між її урожайністю з традиційним землеробством, є найменшою. До таких воєводств належать: Małopolskie, Świętokrzyskie, Podkarpackie та Opolskie. Та навпаки, найбільші загальні втрати урожаю через поширення органічного землеробства, мали місце у Pomorskie, Zachodniopomorskie та Łódzkie воєводствах.

Вирощування картоплі на органічних угіддях мало середню урожайність 162,2 ц/га, а по сільському господарству в цілому – 378,2 ц/га, або в 2,33 рази вище. З урахуванням критерію мінімізації втрат валового збору картоплі, її органічне виробництво доцільно стимулювати у Małopolskie та Podkarpackie воєводствах. В той же час, у Opolskie, Zachodniopomorskie та Pomorskie воєводствах доцільно займатись традиційним землеробством.

З овочами ситуація є не такою однозначною, оскільки дана група сільськогосподарських культур складається з широкого асортименту продукції. Найбільшу частку загальних посівних площ овочевих у 2020 р. займали цибуля (15,9%), морква (12,2%), капуста (9,5%), буряк (5,0%) та помідори (4,1%). Що стосується органічного виробництва, відповідна структура посівних площ є невідомою. Таким чином, можна лише констатувати значну різницю в урожайності у 7,1 рази між різними технологіями землероб-

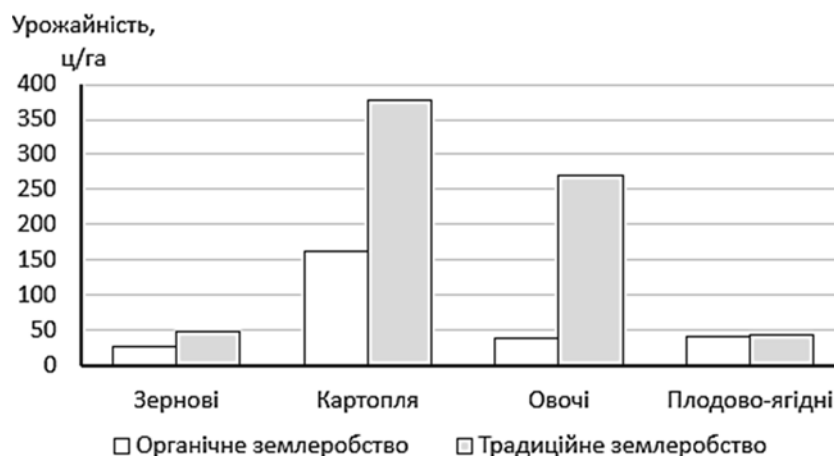

Рис. 3. Порівняння урожайності сільськогосподарських культур для органічного та традиційного землеробства в Польщі у 2020 р., ц/га

ства та очевидну складність органічного виробництва в даному випадку. Остання група культур – це фрукти. Традиційне землеробство включає до свого складу багаторічні насадження садів та плодово-ягідних. Останні у 2020 р. мали таку структуру посівних площ: полуниця – 25,6%, малина – 13,6%, смородина – 32,5%, агрус – 1,1% та інші. В органічному землеробстві ми маємо статистичні дані лише за сукупним вирощуванням плодово-ягідних культур. В результаті порівняння урожайності за різними видами землеробства, можна відмітити відносний паритет між ними: 41,7 ц/га в органічному та 43,9 ц/га традиційному виробництві.

Висновки. Підводячи підсумок можна зазначити, що загальний низький рівень урожайності дійсно є вагомим фактором, що безпосередньо впливає на економічну доцільність органічного виробництва. Станом на червень 2022 р. частина територій України була окупованою. Загальна площа сільськогосподарських угідь скоротилась за рахунок Запорізької, Херсонської та частини Харківської областей й дорівнювала не більше 36176 тис. га, а органічних та перехідних угідь – близько 334,5 тис. га, або 0,9%. Державне регулювання повинно стимулювати розвиток переробної промисло-

вості. Як показало дослідження, експортуючи сільськогосподарську сировину замість органічних продуктів харчування, українські товаровиробники втрачають 2500–2700 дол. на кожній умовній тонні екологічної продукції.

Розвиток органічного виробництва в Польщі, на сьогоднішній день суттєвим чином відстає від середнього рівня по Європейському Союзу, де частка органічних угідь складає 8,1%. Для того, щоб досягнути цей рівень до кінця 2030 р., середньорічні темпи приросту органічних та перехідних угідь повинні становити не менше +11,2%, а частка перехідних угідь в них – 25,1%. В той же час, стратегічною метою ЄС до 2030 р. є переведення чверті всіх сільськогосподарських земель до складу органічних. В такому випадку, середньорічні темпи приросту відповідних площ в Польщі повинні складати +22,8%, а частка перехідних угідь в них становити не менше 40,6%. Як бачимо, за умов зберігання існуючих тенденції, рис. 2, жодний з цих сценаріїв не буде реалізованим. Зважаючи на порівняно низький рівень урожайності, досягти його можна лише шляхом державної підтримки та створення додаткових фінансових стимулів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Galat L. (2021), “Trends of development of the organic fruit and vegetable market of Ukraine in the world context”, *Agrosvit*, vol. 12, pp. 22–33. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2021/5.pdf.
- Shmyhol N., Haltsova O., Kushnir S., Beisenova L., Zasoba S., Matveichuk L. Research of credit policy prospects in the development of Ukraine’s agricultural complex. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. Т. 1. № 42. Р. 34–40.
- Belinska Y. et al. EU agricultural policy and its role in smoothing the sustainable development of the EU’s agricultural areas. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. IOP Publishing, 2021. Т. 628. № 1. Р. 012030.
- Купалова Г.І., Гончаренко Н.В. Державне стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні. *Економіка та управління національним господарством: Проблеми економіки*. 2020. № 2(44). URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-2_0-pages-144_152.pdf.
- Кирилов Ю., Грановська В., Крикунова В. Чинники та стимули розвитку органічного виробництва в країнах світу. *Економіка АПК*. 2018. № 7. С. 16–26. URL: <http://eaprk.org.ua/contents/2018/07/16>.
- Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки : монографія. Житомир : ДВНЗ «Державний агрологічний університет», 2008. 384 с.
- Golik, Danuta & Żmija, Dariusz. (2017). Rolnictwo ekologiczne i perspektywy jego rozwoju w Polsce w świetle doświadczeń unijnych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. 117–129. URL: https://www.researchgate.net/publication/318031805_Rolnictwo_ekologiczne_i_perspektywy_jego_rozwoju_w_Polsce_w_swietle_doswiadczen_unijnych.
- Jasiński J., Michalska S., Śpiwak R. [2014], Rolnictwo ekologiczne jako czynnik rozwoju lokalnego, „*Wież i Rolnictwo*”, nr 4.
- Groszyk J. (2022). Rolnictwo ekologiczne w Polsce w kontekście strategii unijnych, *Infos*, nr 4(296). URL: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/3D020D3FB88B94ACC125881D00386CF8/\\$file/Infos_296.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/3D020D3FB88B94ACC125881D00386CF8/$file/Infos_296.pdf).

10. Marszałek A. (2018). Rolnictwo i żywność ekologiczna jako szansa dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Towaroznawstwa i Zarządzania Produktem. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, Nr 4, 51–68. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/PDGR/2018.4.51>.
11. Рослинництво України 2020. Статистичний збірник / За ред. О. Прокопенка. Державна служба статистики України. Київ, 2021. 183 с.
12. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», від 10.07.2018 р., № 2496-VIII.
13. Органік в Україні. Федерація органічного руху в Україні. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini>.
14. Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року», від 03.03.2021 р., №179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.
15. European Commission. Biodiversity strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.
16. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2019–2020. IJHARS Agricultural and Food Quality Inspection / Redakcja I. Zdrojewska. Warszawa, 2021. URL: <https://www.gov.pl/web/ijhars/raport-o-stanie-rolnictwa-ekologicznego-w-polsce>.
17. Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2021. Statistical Yearbook of Agriculture / Redaktor Główny D. Rozkrut. Warszawa 2021. URL: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3328/6/16/1/statistical_yearbook_of_agriculture_2021.pdf.

REFERENCES

1. Galat L. (2021), "Trends of development of the organic fruit and vegetable market of Ukraine in the world context", *Agrosvit*, vol. 12, pp. 22–33. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2021/5.pdf
2. Shmyhol, N., Haltsova, O., Kushnir, S., Beisenova, L., Zasoba, S., & Matveichuk, L. (2022). Research of credit policy prospects in the development of Ukraine's agricultural complex. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 1(42), 34–40.
3. Belinska, Y., Matvejciuk, L., Shmygol, N., Pulina, T., & Antoniuk, D. (2021). EU agricultural policy and its role in smoothing the sustainable development of the EU's agricultural areas. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 628, No. 1, p. 012030). IOP Publishing.
4. Galina Kupalova, & Nataliya Goncharenko (2020). State promotion of the development of organic plant farming in Ukraine. *Problems of economics*, 2 (44), 144–152.
5. Kyrylov Yu., Granovska V., Krykunova V. (2018) Factors and incentives for the development of organic production in the countries of the world. *Economy of agro-industrial complex*. No. 7. P. 16–26. Available at: <http://eapk.org.ua/contents/2018/07/16>.
6. Zinchuk T.O. (2008) European integration: problems of adaptation of the agrarian sector of the economy: monograph. Zhytomyr: DVNZ "State Agroecological University", 384 p.
7. Golik, Danuta & Żmija, Dariusz. (2017). Rolnictwo ekologiczne i perspektywy jego rozwoju w Polsce w świetle doświadczeń unijnych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. 117–129. Available at: https://www.researchgate.net/publication/318031805_Rolnictwo_ekologiczne_i_perspektywy_jego_rozwoju_w_Polsce_w_swietle_doswiadczen_unijnych.
8. Jasiński J., Michalska S., Śpiewak R. (2014), Rolnictwo ekologiczne jako czynnik rozwoju lokalnego, „*Wież i Rolnictwo*”, nr 4.
9. Groszyk J. (2022). Rolnictwo ekologiczne w Polsce w kontekście strategii unijnych, *Infos* nr 4(296). Available at: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/3D020D3FB88B94ACC125881D00386CF8/\\$file/Infos_296.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/3D020D3FB88B94ACC125881D00386CF8/$file/Infos_296.pdf).
10. Marszałek A. (2018). Rolnictwo i żywność ekologiczna jako szansa dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Towaroznawstwa i Zarządzania Produktem. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, Nr 4, 51–68. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/PDGR/2018.4.51>.
11. O. Prokopenko (2021) Plantation of Ukraine 2020. Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine. Kyiv, 183 p.
12. LAW OF UKRAINE «On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labelling of Organic Products. *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (BVR)*, 2018, No. 36, Article 275.
13. Organic in Ukraine. Federation of the Organic Movement in Ukraine. Available at: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini/>
14. Resolution of the CMU "On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030", dated 03.03.2021, No. 179. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.
15. European Commission. Biodiversity strategy for 2030. Available at: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.
16. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2019–2020. IJHARS Agricultural and Food Quality Inspection / Redakcja I. Zdrojewska. Warszawa, 2021. Available at: <https://www.gov.pl/web/ijhars/raport-o-stanie-rolnictwa-ekologicznego-w-polsce>.
17. Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2021. Statistical Yearbook of Agriculture / Redaktor Główny D. Rozkrut. Warszawa 2021. Available at: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3328/6/16/1/statistical_yearbook_of_agriculture_2021.pdf.